

Siklós János

Öregember a parton

A napszitta homok forróságot lehel, a kis padka mögött húzódo cserjék üde zöldjét elvitte a kánikula, fáradtak, rancosak a fűz picinyke levelei. Beleállók a vízbe, a fejemet is megmártom. Délen áll a nap, csöndes a környék, fölkap néha egy-egy hal nyúlánk teste, kiemelkedik, aztán fél szaltóval újra alámerül a folyóba.

— Bolond halak — motyogom. Ficáknolnak, mutogatják magukat, mert nem tudják, hogy a halászok árgus szemekkel figyelnek. Hiába, buták a halak. Ha eszük volna, a folyó fenekén élne, és csak a sötétben jönne a fül, levegőzni. Miért is volna eszük a halaknak, amikor az embernek is kevés van, pedig az ember mondja magáról, hogy eszes lény.

A Lidóra vezető csapáson motor berreg. Kis robogó lehet, a motor zajából most már nemcsak a bűgő masina nagyságát állapítja meg a motorértő fül, még abban se igen téved, hogy a gyártmányra saccoljon. A Le Ore szexmagazin újabb számát böngésztem. Tiltott folyóirat, pornográfia. Valaki becsempészte Olaszországból, és ideadta, nézem meg. Érdektelen szeretkezési figurák, az alja világ sajtófotójára. Figyelemelvonó valótlanosság, a szex fölfokozott világáért boldondul a tömeg, legalább addig se vesződnek életük ezernyi, igazi bajával. Belelapozok Szabó Dezső: Életeim című szemelvényébe: „Most érzem igazán hajótöröttnék magamat, mert látom életem teljes csődjét...”

Ma 1944. december 12-ike van. Az ágyúk egyre dörögnek, a sziréna mindegyre felüvölt. Élelmet már nem tudok beszerezni, valósággal éhezem. Még van valamim: kevés kávé, egy pár szivarom és egy üveg likőröm. Ezek tartják bennem a lelket...” Szegény Szabó Dezső, rossz eszmére tett nagy életét úgy herdálta el, hogy valóban szellemi, lelki hajótörött lett, hatvanéves korára. Ez sem érdekel. Visszahúzódom a jó, friss vízbe.

Elhalt a motor hangja és a bokrok közötti, keskeny csapáson kibújik egy öregember, három, egymásba akasztott varsát cipel a hátán. Lát engem, de nem szól. A homokra teszi terhet, és nézelődik.

— Vízre rakja? — kérdezem.
— Szeretném.
— Itt nem jó a part. Sima, homokos.
— Azt nézem én is.
— Inkább suhángos, sulymos vízbe.

— Olyan helyre gondoltam. Rágyújt. Symphoniát szív, aztán a második slukk után asztmás köhögési roham kónozza. Alacsony, keskeny arcú, kopasz ember, elnyúlt vászonnadrágban, félmeztelenül, mezítláb áll a parton. Senyvédte izomzatú, inkább irodistának nézem, mint tsz-tagnak. Lehúzza vászonnadrágját, lemegy a vízbe és a partot nézi, hosszában.

— Erdemesebb alkonyatban lerakni. Ebben a melegben nem kerül bele semmi.
— Úgy kéne, de nem érek rá. Nézelődik a vízben, aztán lefelé mutat, a komp irányába.

— Ott, úgy látom, jó lenne... Beljebb megyek és szemügyre veszem a folyó szélébe húzódo, suhángos kis szigetét. Az öreg meg már másfelé tekintget, amint látom, bizonytalan.

— Mióta halászik?
— Amióta nyugdíjas vagyok. Tavasz óta.

— Azelett nem járt a vízre?
— Mikor jártam volna? En olyan szolgálatban dolgoztam, hogy se éjjelen, se nappal nem volt. Abban rokkantam meg.

— Tegyük oda — mondom, és fejemmel a növények irányába intek.

— Nem bánom. Beletettem a három varsát a ladikba.
— Na, üljön bele, majd odalapátolok.

Segítettem a lekötésben, mert eluntam, ahogy ott idétlenkedett, a víz sodra erősebb volt, mint az öreg.

— Maga érti ezt?
— Láttam, hogyan csinálják, nem vagyok halász.

Visszaevettem a homokpadhoz. Az öreg kilépett a ladikból, a nadrágjához ment, és kihúzott a farzsebből egy hosszúka, lapos üveget.

— A segítségért. Húzza meg!
— Mi van benne?
— Barackpálinka.

— Nem iszom, fölforr a fejem.

— Fogja csak. Elhárítottam. Amikor látta, hogy komolyan beszélek, abbahagyta a kínálást.

— Majd én meghúdom.

— Húzza!

— Igaz, az orvos nem engedi, de ide nem lát el — próbált tréfálkozni.

— Miért nem engedi?
— Két infarktusom volt.
— A cigaretta is ártalom.
— Az is tilos.

— Mégis szívja.

Meghúzza az üveget. Elnyelt egy jó decit, aztán rágyújtott.

— Most már csak ennek van értelme — szól halkan, meggyőző hangszíval.

Szerencsétlen — gondoltam magamban.

— Üljünk a bokor alá!

— Inkább a vízbe!

— Nemigen szeretem a vizet.

— Hát akkor miért halászik?

— Mondjon jobbat!

Nem válaszoltam.

— Tudja, én nagyon sok ember fölött dirigáltam egész életemben.

Most aztán itt vagyok magamban, meg a három varsámmal.

— Család?

— Holnap szabadul a fiam.

— Honnan?

— A Csillagból. Estére utazom, hogy reggel ott legyek.

Újra a szájára vette az üveget, leöntötte az egészet.

— Ez az egyetlen, ami jó.

— Nem jó az, gyorsan elpatkol tőle.

— Bár elpatkoltam volna talvaly, a második infarktus után.
— Ne beszéljen így.
— Tudja, ez már nem élet így. Olyan az ember, mintha kiesett volna a világból.

Újra rágyújtott.
— Felesége?
— Meghalt, két esztendeje, bánatában.

Láttam, hogy imbolyog.
— Na, gyérünk a bokrok alá! Odaballagott, és leült a hűvösbe. Nézte a szürke, árnyékos homokot. Apró rovarok mászkáltak a bokor tövében, fölkapaszkodtak a lábászárára, de nem figyelt rájuk. Csak a homokot nézte.

— Feküdjön le!
Nem méltatott válasza. Nadrágját összehajtogattam, s a hűvösbe tettem, melléje. Ránézett, aztán a feje alá gyűrte, és ráfeküdt. Halszemű mozdulatlanul bámulta a vékony gallyakat a feje fölött. A levegő megállt, a hőség olyan elviselhetetlen volt, hogy belementem a vízbe.

Csöndes volt a környék. Az ég, meg a part szikrázott a kánikulai forróságtól. Sokáig álltam ott, a folyó szélén, talpam alól kihordta a homokot a víz sodra. Később fölmentem és megnéztem az öreget. Kivörösödött arccal aludt, fehér haja kócosan a homlokára bukkott. Erős lélegzéssel szedte a levegőt, tüdeje úgy húzott, mint a számarkőhögös gyerekek. Keskeny szájszéle széjjelnyílt, és szájszögletének mély redőibe öntudatlan álmában, habot fújt. Eszrevettem, hogy a nyaka is elvörösödik, és arcszínében árnyalt lila foltok jelentkeznek. Fölkelteti? De aztán mégis hagyta. Fölforrjt fejjel, pálinkától kótyagosan, mit kezdjek vele? Meg aztán, mi lehet neki jobb az alvásnál? Az ébrenlét, meg a józanság kínozza. Békében hagyta, aludjon.

Megkerestem a kis motort, és odátoltam melléje, erősebb ághoz támasztottam.

Egy darabig figyeltem, aztán elladikáztam onnan. Lassan húztam a lapátot, és eltűnődtem a varsás öregen. Megéri-e az estét? Vagy jön a harmadik infarktus, és majd Szent Péter előtt éled föl? Arra nem gondoltam, hogy visszafordulok.

Mindegy a világnak, meg neki is, hol ébred. Csak a varsák tartanak számon, azok meg holt tárgyak, nem tudnak beszélni. Húztam a vizet, már majd a kompig értem. Valahogyan nem hagyott mégsem nyugodni az öregember. Kieveztem a víz szélére, ahol csöndesebb a folyó sodra, és a ladikba vettem a parton ácsorgó gátort.

Visszaforodtam. Ketten evezünk gyorsan — fölfelé.

Hogyan élünk?

Változik körülöttünk a világ, s nem mindig kedvünk, vágyaink és álmaink szerint. Hogy hogyan? Szinte naponként olvassuk, halljuk a híreket az olajárak változásairól, arról, hogy az Egyesült Államokban vagy Angliában a benzinadagolást kényszerűen bevezetni, hogy hol ebben, hol abban az országban emelkednek a benzinárak. Olvasuk, halljuk a híreket, azzal a szomorú, de biztos tudattal, hogy ezek a drágulások, ha nem is azonnal, s nem is teljes mértékben, előbb-utóbb nálunk is éreztetik hatásukat, hogy amikor éppen csak megízleltük Magyarországon az autó nyújtotta kényelmet, mozgási szabadságot, ez a kényelem és szabad mozgás egyre drágább lesz. Hiszen azokban az országokban is, ahol az autó már az életforma szerves részévé vált, lassan kénytelenek lesznek más megoldásokat keresni.

Az autó természetesen csupán egy példa a lehetséges sok közül. „Rossz passzban vagyunk” — mondhatnánk, hiszen nálunk az utóbbi egy-két évtizedben indult meg intenzívebben a gazdasági növekedés, amikor jó néhány iparilag fejlett ország lakói már bővében élvezhették a tudományos technikai forradalom hasznát az árubőségben és -kínálatban. S mire nálunk a nagymértékű föllendülés kibontakozhatott volna, a világgazdaság bekövetkezett a nyersanyagok és energiahordozók robbanásszerű áremelkedése, amely alaposan lelassította, meglehetősen visszafogta a gazdasági fejlődésünket, s hosszabb időszakra tolt ki terveink megvalósításának lehetőségét. Vagyis, mire igazán élhetünk volna az egészségesebb gazdaságirányítás, s az addigi, extenzív fejlődés alapjain kibontakozott inetnzív gazdasági fejlődés eredményeivel, közbeszólt a megváltozott külső környezet, távolabbi téve közeleink tűnő céljainkat, sőt, némiképpen módosítva is azokat.

Módosítva? Hát igen, bár alapvető társadalmi és gazdaságfejlesztési céljaink változatlanok, de azt is be kell látnunk — az angliai kormányzat érveit idézve —, hogy az olcsó energia korszaka egyszer s mindenkorra véget ért. Ez pedig nemcsak gazdaságunk fejlesztését nehezítette meg, s lassította valamelyest, eltérően az előzetes elképzelésektől, hanem mindennapjainkban is hat már, s nyilván életmódunkat is növekvő mértékben befolyásolni fogja.

Életmód! Erről viszonylag kevés szó esik, kevesebb a kelleténél és a szükségesnél. Pedig éppen a világgazdaságban mostanában végbe menő, minden bizonnyal hosszabb távra szóló változások teszik multhatatlanul szükségessé, hogy elgondolkod-

junk jelenünk, még inkább közlebbi és távolabbi jövőnk lehetőségein, jövőképeinken, vágyainkon, hogy azokat időben a jelenlegi és várható realitásokhoz tudjuk alakítani, családásaink elkerülése érdekében.

Hogy mire gondolok? Életmódunk, életformánk jövőképeinek, önmagunk számára önmagunk által megalkotott várakozásainkban többnyire meg mindig a „több” dominál. Terveink többnyire akörül forognak, hogy mit akarunk megszerezni már meglévő, életünket jobbító és könnyebbé tevő javaink mellé elsőnek, másodiknak, harmadiknak, és így tovább. S nagyjából érthető is, hogy terveinket többnyire a „több”, a mennyiségi fejlesztések elképzelései uralják magánéletünkben is, hiszen jöszerevel az utóbbi egy-két évtizedben kezdtünk megismerkedni a birtokolható tárgyak új köreivel, életünket könnyítő, jobbító lehetőségeikkel. S amennyire módunkban áll, nagyjából érthető, hogy igyekszünk tárgyi környezetünket gazdagítani, új és jobb eszközökkel bővíteni életmódunk határait.

S ez nem is baj, hiszen akinek még nincs lakása, nyilván alapvető szükségleteihez tartozik, hogy lakást szerezzen, s azt berendezze. Az is érthető, hogy akinek nincs, az autót szeretne, és így tovább. Vannak alapvető, a XX. század utolsó negyedében, Európában alapvetőnek tekinthető tárgyi javak életünkben, amelyek megszerzése valóban fontos a számunkra, hogy értelmesebb, szebb, jobb és gazdagabb formálhassuk életünket. S ma ezeket az alapvető javakat nagyjából tíz-tizenöt évi munkával mindenki megszerezheti önmagának. A gondok csak akkor kezdődnek, ha a vágyak túlnőnek, nemcsak mai, hanem hosszú távon várható lehetőségeinken is, ha a szerzésre irányuló erőfeszítések már-már tönkreteszik életünket, mert erőnket meghaladó munka- és élettempót kényszerítenek ránk, olyant, amiben már azt sem tudjuk élvezni, amink van, amit addig áldozatos munkával megszereztünk.

Furcsa dolgoknak lehet manapság tanúja az ember. Ismerek családokat, akiknek „mindenük megvan”, s három havi tizedet meghaladó jövedelmükből kimondottan „rosszul” élnek, telve panasszal, gondnal és bajjal. Mert férj és feleség alig látja egymást, mert a férj gyakran csak éjszaka-ként kerül haza, mert kell a mellékes. Házát építették, háromszobásat, aztán eladták. Építettek másikat, jobbat. Most a balatoni nyaralóra kell a pénz... Gondok, nyugók, bajok. S ismerek családokat, akik három-négyen havi hat-hétezerből „gazdagon”, szépen élnek kényelmesen berendezett lakásukban, akik kis autójukkal hétvégeken orszájárásra indulnak, s már megismerkedtek Európa legszebb tájaival is. S az ország, a világ nem elsősorban inaszakadtig tartó túlmunkákkal megszerzett javaik révén táru ki számunkra, hanem a könyvek, a tudás adta ismeretek és az értelmes életvitel adta utazási lehetőségek révén.

Hogy miért kell minderről éppen most beszélni? Azért, mert a világban végben, s ma is folyamatban lévő változások gazdaságunkat egyre inkább az intenzív fejlesztések felé szorítják. S nemcsak gazdaságunkat. Életmódunk, életformánk, jövőképeink, s várakozásaink változásait. Alakítását is szükségszerűen kikényszerítik előbb-utóbb a világ változásai.

Magánéletünk, környezetünk tárgyi világának határait eddig jöszerevel extenzív módon bővítettük, csak hát ezek a lehetőségek is minden bizonnyal korlátozottabbak lesznek a jövőben. S bár a „miből élünk?” kérdése a jövőben is nyilván fontos marad, egyre többször kell majd föltennünk magunknak a „hogyan élünk?” kérdését, hogy valóban értelmesen használjuk, amink van, hogy értelmesebb, szebb és gazdagabbá tegyük életünket meglévő javaink között, már megszerzett tárgyi környezetünkben, amelyet — valljuk be! — többnyire mélyen lehetőségei és lehetőségeink alatt használtunk és használtunk életünket jobbító eszközökként.

SZÁVAY ISTVÁN

Zelei Miklós

Csontváry

innen már sarjadva túlra legközelebbre üldözött parthoz szorított végtelen figyel onnan halálunkra

cserépedényben éjszaki

világt

elkülönböztett értelem

nem kerül neki glória ki maga ellen védve van róla riasszon verseket ha lesz majd kategória

Zelei Zoltán

Gazdagabbnál gazdagabban

Van-e multimilliárdos, kinek annyi a kötvénye, mint amennyi zöld bankója ennek a nyúlánk nyírfának?

De ha majd az őszi tőzsdén ama sárga zuhanásban oda minden vagyona? Ha bankóit üzér szelek orgazda tőcsáknak hordják,

Herceg Árpád

Egyetlen esőcsepp

porhanyós erdei földdel a számban ejtőző ég alatt visszalopakodtam —

nem igaz hogy nincs idő fényvillatú kéz a homlokomra festéketlen ajkak piactér ahol ellakhatom

szomorú szavakból font koszorú a hajnal — tisztálkodom —

csak eljön valaki erre a korai-kései találkozó

gondolom legalább a tenger egyetlen esőcsepp talán